

Alþingi
Kirkjustræti
101 Reykjavík

Reykjavík, 26. apríl 2021
2104135/0.4.1

Efni: Umsögn um mál nr. 714 um breytingu á lögum um ávana- og fíkniefni nr. 65/1974 (afglæpavæðing neysluskammta).

Embætti landlæknis ítrekar fyrri afstöðu um og styður þá nálgun að nálgast málefni þeirra sem eiga í vanda vegna notkunar eða misnotkunar vímuefna fyrst og fremst sem heilbrigðisvanda. Um leið vill embættið undirstrika að allar breytingar á málaflokknum kalla á heilðræna nálgun og víðtækt samráð, þar á meðal við félagsmálayfirvöld. Þá ítrekar embættið að erfitt geti verið að einblína á einstakar aðgerðir án þess að sérstaklega sé fjallað á heilðrænan hátt um mat á áhrifum, bæði tilætluðum og óvæntum. Brýnt er að huga vel að áhrifum breytinga sem þessarar svo hægt sé að meta ávinning. Einnig ber að hafa í huga að ekki er hægt að fella alla sem nota eða misnota vímuefni undir eina skilgreiningu og að tillaga sem þessi, þó hún sé talin afmörkuð í frumvarpinu, muni hafa áhrif á aðra einstaklinga og hópa en tilgreindir eru í frumvarpinu. Taka verður tillit til þess í allri stefnumótun.

Embættið bendir á að hvergi kemur skírt fram í frumvarpinu tillaga eða áætlun um auknar forvarnir. Nefna má, að í Portúgal var gerð langtímaáætlun og ákveðið að fjármagn til málaflokksins skyldi tvöfaldað yfir fimm ára tímabil. Samhliða afglæpavæðingunni voru metnaðarfullar fjárfestingar gerðar í heilbrigðisþjónustu og sett fram umfangsmikil heilðræn stefna. Yfirmaður portúgólsku ávana- og vímuefnavarnaskrifstofunnar (SICAD) sem fer með málaflokkinn í Portúgal, João Goulão, segir sjálfur að það sem hafi skipt sköpum hafi ekki verið afglæpavæðing ein og sér: „Afglæpavæðing er ekki kraftaverk. Ef þú gerir aðeins það, þá versnar ástandið¹“. Það er ljóst að þeir sem bera ábyrgð á umbótunum sjá ekki að afglæpavæðing ein og sér hafi skilað tilætluðum árangri. Þvert á móti, hafa það verið aðrar aðgerðir sem skipt hafa sköpum. Þá er ekki fjallað um hvernig þessi lagabreyting eigi að auka aðgengi þeirra hópa sem eiga í vanda vegna notkunar vímuefna að heilbrigðisþjónustu heldur einungis nefnt að þörf sé á slíku.

Samkvæmt Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna, 33. grein, sem einnig er í gildi á Íslandi segir m.a. í 33. gr:

„Aðildarríki skulu gera allar viðeigandi ráðstafanir, þar á meðal á sviði löggjafar, stjórnsýslu, félagsmála og menntamála, til verndar börnum gegn ólöglegri notkun ávana- og fíkniefna og skynvilluefna svo sem þau eru skilgreind í alþjóðasamningum sem um þau fjalla, og til að koma í veg fyrir að börn séu notuð við ólöglega framleiðslu slíkra efna og vershun með þau.“

[Drug decriminalization is no silver bullet, says Portugal's drug czar | Vancouver Sun](#)

Allar ákvarðanir um breytingar á löggjöf um ávana- og fíkniefni þarf því að skoða út frá þessum sáttmála og lögum. Breyting á löggjöf sem hætt er við að leiði til aukinnar notkunar og aukinnar útsetningar barna fyrir vímuefnum getur ekki talist samrýmanleg Barnasáttmálanum.

Í ljósi þess hversu víðtæk áhrif þessi lagabreyting kann að hafa, m.a. á stöðu barna og ungmenna, er nauðsynlegt að gert sé mat á hagrænum og fjárhagslegum áhrifum frumvarpsins til að áætla heildaráhrif þess á ríki og sveitarfélög að teknu tilliti til kostnaðar og ávinnings til lengri tíma.

Það er því mat embættisins að varhugavert sé að stíga þetta skref án þess að móta heildarstefnu í þessum málaflokki og sem tekur tillit til allra þátta; því styður embættið ekki frumvarpið í núverandi mynd.

Embættið leggur til að breytingar eins og þær sem koma fram í frumvarpinu verði ekki innleiddar nema sem hluti af opinberri stefnu um málaflokkinn, þá annað hvort í uppfærðri *Stefnu í áfengis- og vímuefnum* (rann út 2020) eða í nýrri stefnu. Þá leggur embættið til að skipaður verði hópur sérfræðinga sem fer á heildrænan hátt yfir málaflokkinn og skili af sér tillögum um aðgerðir eða heildrænni stefnu þar sem fram kemur ítarleg aðgerðaáætlun sem tekur til allra þátta vímuefnavandans, allt frá forvörnum til meðferðar og samfélagslegrar aðlögunar.

Helstu áherslupunktur sem embætti landlæknis telur þurfa að taka til skoðunar eru:

- Mikilvægi heildrænnar stefnumótunar
- Mikilvægi samráðs við önnur yfirvöld s.s. félagsmálayfirvöld og sveitarfélög
- Möguleg áhrif á viðhorf til notkunar ef af afgangspavæðingu verður
- Gæta þarf sérstaklega að hagsmunum barna og ungmenna
- Hverjar eru mótvægisáðgerðir vegna ótilætlaðra áhrifa?
- Af hverju eru efni ekki gerð upptæk?
- Hver er ávinningurinn með þessari breytingu?

Umsögnin er unnin í samvinnu við fagráð landlæknis í áfengis- og vímuefnum.

Að lokum vill embættið taka fram að sérfræðingar þess eru reiðubúnir til að vera heilbrigðisráðuneyti til ráðgjafar um þessi áform.

Virðingarfyllst,

Kjartan Hreinn Njálsson
aðstoðarmaður landlæknis

Rafn Magnús Jónsson
verkefnisstjóri
svið lýðheilsu